

De onverbiddelijke werkelijkheid

Door Sander de Vaan

Uit de Volkskrant van 8 januari 1999

Als de naam van de Spaanse auteur Benito Pérez Galdós (1843-1920) in Nederland al een belletje doet rinkelen, dan is dat niet zozeer aan Galdós zelf als wel aan zijn landgenoot Luis Buñuel te danken. Diens verfilming van de roman *Tristana* (met een prachtige hoofdrol van Catherine Deneuve) zal menig een nog haarscherp voor de geest staan.

Toch is Galdós in Nederland niet helemaal een onbekende. In de jaren zeventig werden *Tristana* en een andere roman van hem, *Miau*, in het Nederlands vertaald. Maar daar bleef het bij. Andere, jongere Spaanse auteurs trokken meer de aandacht, ten koste van Galdós, toch één van de belangrijkste voorlopers van de moderne Spaanse en Latijns-Amerikaanse literatuur. Met de publicatie van de roman *Marianela* is daarin verandering gekomen, want de uitgever Menken Kasander & Wigman beperkt zich niet tot dit ene boek, maar kondigt een hele reeks Galdós-romans aan, waaronder *Fortunata en Jacinta*, zeer beroemd in Spaanstalige landen.

Galdós heeft in totaal 77 romans geschreven (waarvan ruim anderhalf miljoen exemplaren werden verkocht) en gaat door voor een realistisch schrijver, iets wat zich op een niet altijd evenpositief te waarderen wijze in zijn werk uit. Toen hij net begon had hij namelijk als liberaal in hart en nieren de neiging zijn verhalen iets te veel te belasten met zijn eigen politieke en sociale boodschap.

Het uit 1878 stammende *Marianela* vertoont daar zo nu en dan nog de sporen van. Maar Galdós' bespiegelingen over liefdadigheid en armoede zijn niet van dien aard, dat ze hinderlijk worden. Bovendien krijg je aldus een beeld van wat er zoal, politiek en sociaal, speelde in het Spanje van de negentiende eeuw.

Galdós vertelt in een pakkende, vlotte stijl en met onmiskenbaar plezier. Het laatste spreekt nog het duidelijkst uit de manier waarop hij telkens in zijn eigen vertelling ingrijpt: nu eens vraagt hij zich af of het hoofdstuk dat volgt eigenlijk wel interessant is, dan weer kapt hij een dialoog af, omdat niets van wat de personages verder nog met elkaar bespraken de moeite van het vertellen waard was.

Het verhaal zelf is zowel aangrijpend als van alle tijden. *Marianela* is een lelijk, arm meisje 'zonder verleden, zonder toekomst'. Ze woont in een Noord-Spaans mijsdorp, waar ze door het gros van de bewoners wordt veracht. Er is maar één lichtpuntje in haar trieste bestaan: ze geleidt de knappe, blinde Pablo, zoon van een grootgrondbezitter, en dat schenkt haar momenten van intense vreugde. Door haar beschrijvingen is Pablo in staat de wereld in al haar pracht en praal te 'zien'. Meegesleept door zijn geïdealiseerde voorstelling van zaken, meent Pablo dat innerlijke en uiterlijke schoonheid samengaan en dientengevolge ook dat *Marianela* dus wel wonderschoon moet zijn. Haar relativerende opmerkingen sterken hem slechts in die overtuiging.

Als een oogarts in het dorp arriveert om Pablo te genezen, raakt *Marianela* in grote verwarring. Uiteraard vervult het haar met blijdschap dat haar vriend voortaan zal kunnen zien, maar ze weet ook dat dit het einde van hun idylle zal zijn. Haar consternatie wordt op indringende wijze door Galdós verbeeld. Juist doordat hij haar in al haar menselijkheid neerzet, groeit deze onooglijke, door jaloezie en schaamte verteerde vrouw uit tot een wezen, waar je als lezer van gaat houden.

Met de ondergang van de 'primitieve' *Marianela* laat Galdós zien dat de werkelijkheid, 'die onverbiddelijke beslechter', oppermachtig is geworden. Hoe fraai en hoopgevend onze illusies ook zijn, ze leggen het in de moderne samenleving af tegen de harde realiteit. Dat klinkt vandaag de dag misschien wat achterhaald, maar in de tijd dat dit boek verscheen, kon een direct verband gelegd worden met de felle discussies die toen werden gevoerd over de voor en nadelen van de wetenschappelijke vooruitgang.

Galdós betuigt zich een voorstander van deze vooruitgang, maar -en dit maakt *Marianela* ruim een eeuw later tot zo'n intrigerend boek- hij toont tevens dat het ziende deel van de mensheid zich maar al te gemakkelijk laat verblinden door oppervlakkigheid en uiterlijke schijn.